

Linda Thorsager

11:2006 ARBEJDSPAPIR

METODEBEGREBET I SOCIALT ARBEJDE

FORSKNINGSAFDELINGEN FOR SOIALPOLITIK OG VELFÆRDSYDELSER

Metodebegrebet i socialt arbejde

Linda Thorsager

***Socialpolitik og velfærdsydelser
Arbejdsrapport 11:2006***

Socialforskningsinstituttets arbejdsrapporter indeholder foreløbige resultater af undersøgelser og forarbejder til artikler eller rapporter. Arbejdsrapporter udgives i et begrænset oplag som grundlag for en faglig diskussion, der indgår som led i forskningsprocessen. Læseren bør derfor være opmærksom på, at resultater og fortolkninger i den færdige rapport eller artikel vil kunne afvige fra arbejdsrapporten. Arbejdsrapporter er ikke omfattet af de procedurer for kvalitetssikring og redigering, som gælder for instituttets forskningsrapporter.

Indhold

Forord.....	1
1. Introduktion	2
2. Det sociale arbejdes historie.....	4
3. Mødet og konteksten	9
4. Præsentation af metodebegrebet	13
4.1 Forskellige bud på et metodebegreb – opsamling.....	23
5. Metodebegrebet i socialt arbejde – en afgrænsning.....	24
Litteraturliste	29

Forord

Dette arbejdspapir er et led i et udredningsprojekt om metoder i socialt arbejde. Baggrunden for projektet er, at der findes begrænset viden om metoder i socialt arbejde, herunder hvad der adskiller metodisk fra andre former for socialt arbejde. Projektet er finansieret af Styrelsen for Social Service.

Papiret er det første af to arbejdspapirer, som danner baggrund for en SFI-rapport, der vil blive udgivet i foråret 2007. Tanken er, at de to arbejdspapirer tilsammen skal fungere som det teoretiske udgangspunkt for den endelige SFI-rapport, der inddrager et større interviewmateriale til at belyse metodebegrebet i socialt arbejde.

Intentionen med dette første arbejdspapir er at forsøge at afgrænse, hvad metode i socialt arbejde er, samt hvad det vil sige at arbejde metodisk ud fra eksisterende litteratur på området. Gennem en diskussion af eksisterende tilgange til spørgsmålet om metoder i socialt arbejde giver arbejdspapiret et bud på en definition af metodebegrebet, som er anvendelig til at diskutere og analysere praksis i socialt arbejde.

Arbejdspapirets indhold har undervejs været diskuteret med projektgruppens medarbejdere Ivan Christensen og Vibeke Pihl, ligesom medarbejdere på SFI Margaretha Järvinen og Tine Egelund har kommenteret på et første udkast af papiret. Desuden har projektets følgegruppe bidraget med kommentarer og ideer. Følgegruppen består af Steen Bengtsson, Inge Storgaard Bonfils, Frank Ebsen, Ilse Johansen, Anders Kjørulff, Jørgen Løkkegaard, Anna Meeuwisse, Peter Rhode, Lars Uggerhøj og Sven-Åge Westphalen. Der takkes for alles konstruktive kommentarer og forslag.

1. Introduktion

Betegnelser som ”arbejdsevne metode”, ”ressourceprofil” og ”dialogguide” er dukket op i det sociale arbejde inden for de seneste år og kan bl.a. ses som svar på en efterspørgsel efter en mere ensartet og effektiv sagsbehandling. Fænomenerne repræsenterer et ønske om at standardisere og skabe større ensartethed i det sociale arbejdes udførelse og står som sådan i modsætning til en mere løst struktureret og skønsbaseret form for praksis. Standardiseringstendensen indebærer samtidig en øget fokusering på udviklingen af ensartede *metoder* i håndteringen af de mennesker og deres problemer, som det sociale arbejde retter sig mod. I dette lys kan opmærksomheden omkring metoder i socialt arbejde ses som svar på et politisk krav om effektivisering og kvalitetsudvikling af arbejdet. Derudover eksisterer der også argumenter af en mere faglig karakter for at arbejde bevidst og reflekteret med metoder i socialt arbejde. Dette arbejdspapir kommer ind på en række af disse argumenter.

Et blik på den eksisterende litteratur om metoder i socialt arbejde viser imidlertid, at der ikke hersker nogen generel enighed om, hvordan metodebegrebet skal forstås og defineres. En del af formålet med dette arbejdspapir er at præsentere og diskutere væsentlige dimensioner ved metodebegrebet i socialt arbejde for derigennem at øge forståelsen af det metodiske arbejdes særlige kendetegn. Ved at diskutere eksisterende tilgange til spørgsmålet om metoder i socialt arbejde er det ambitionen at komme med et bud på en definition af metodebegrebet, som gør det anvendeligt til at diskutere og analysere praksis i socialt arbejde. Målet er at nå frem til en afgrænsning af et metodebegreb, som gør det muligt at adskille metodisk fra ikke-metodisk socialt arbejde. Ambitionen er derfor ikke at opstille et metodebegreb, som kan bruges til at vurdere om bestemte metoder eller deres resultater er gode eller dårlige, men at opstille en række kriterier for, hvad der skal gøre sig gældende, for at vi kan kalde socialt arbejde metodisk.

Arbejdspapiret udgør den indledende og teoretiske begrebsafklaring i et projekt om metoder i socialt arbejde. Refleksionerne fra arbejdspapiret skal senere indgå i en empirisk analyse af metoder, som de udfoldes i praksis i mødet mellem professionel socialarbejder og klient. Derfor er det væsentligt, at den definition af metode, som papiret når frem til, er tilstrækkelig afgrænset til, at den er anvendelig i en analyse og diskussion af praksis. Papiret og den efterfølgende analyse koncentrerer sig om *professionelt* socialt arbejde. Selvom begge skrifter forhåbentlig kan have interesse for socialarbejdere i den frivillige sektor også, knytter konklusionerne sig primært til det

professionelle arbejde – forstået som det socialarbejde der på mere eller mindre institutionaliseret vis foregår på den offentlige administrations initiativ. Trods denne afgrænsning beskæftiger papiret sig med et overordentligt bredt felt, idet det skal forsøge at favne alt professionelt socialt arbejde spændende fra sagsbehandlingen på den kommunale forvaltning til diverse former for socialpædagogisk arbejde på offentlige institutioner og i klienternes hjem. Derfor holder diskussionerne sig på et overordnet abstraktionsniveau – om end med konkrete eksempler – og refererer til ”socialt arbejde” som sådan og ”socialarbejdere” generelt, velvidende at papirets pointer aldrig kan have lige stor relevans og gyldighed for det sociale arbejdes mange konkrete former. Arbejdsrapporten henvender sig ikke desto mindre til alle, der interesserer sig for og arbejder med metoder i praksis herunder også studerende ved de socialfaglige mellemlange og videregående uddannelser, som i fremtiden kommer til det. Målet er, at papirets pointer og diskussioner kan danne basis for at diskutere og reflektere over det arbejde, der udføres i den socialfaglige praksis.

Som en indgang til diskussionen af hvor metoder i socialt arbejde står i dag, vil arbejdsrapporten først beskæftige sig med karakteristika ved socialt arbejde generelt ud fra en ide om, at disse også er vigtige at holde sig for øje i forhold til det metodiske arbejde. Arbejdsrapporten er derfor disponeret således, at der – efter denne introduktion – indledes med en præsentation af socialt arbejde som felt. Afsnit 2 sætter den overordnede ramme ved at introducere nogle hovedtræk ved det sociale arbejdes historiske udvikling. Hovedintentionen er her at vise, hvorledes det sociale arbejde har udviklet sig og taget form som konsekvens af forskellige samfundsmæssige og historiske betingelser. I 3. afsnit indsnævres fokus, idet blikket rettes mod den umiddelbare scene for det sociale arbejde. Socialt arbejde foregår altid i en bestemt samfundsmæssig kontekst, hvor socialpolitik, lovgivning osv. sætter scenen for arbejdet, og hensigten med afsnittet er at henlede opmærksomheden på væsentlige træk ved det sociale arbejdes kontekst i dag. Efter at have skitseret i afsnit 2 og 3, hvad det er for et felt, vi har med at gøre, og hvilke betingelser det er underlagt, zoomes der ind i afsnit 4 på det metodiske aspekt ved det sociale arbejde. Her præsenteres forskellige lærebogseksempler på definitioner af metodebegrebet, samt disses udlægninger af, hvad der kræves, for at vi kan kalde socialt arbejde metodisk. Gennem en diskussion af de præsenterede definitioner, når arbejdsrapporten frem til en definition, som er analytisk anvendelig i forhold til den kommende empiriske undersøgelse.

Det skal bemærkes, at arbejdsrapporten er baseret på litteratur af den type, som behandler teorierne og ideerne bag metodisk socialt arbejde. Rapporten benytter sig primært af litteratur, der er blevet udvalgt via en søgning på nordisk litteratur om metoder¹. Herudfra blev de metodebøger udvalgt, som ud fra forespørgsler hos kendere af området virkede til at være de mest anvendte, bl.a. i uddannelsen af forskellige typer socialarbejdere, dvs. primært på de socialfaglige uddannelser. Der er tale om litteratur, som behandler socialt arbejde og metoder *teoretisk* og i en vis strækning med empirisk underbygning. Dette valg er foretaget ud fra en ide om, at teorier om socialt arbejde i en vis grad informerer socialarbejdere og deres ledere i det praktiske arbejde med metoder ude i organisationerne.

Her er det væsentligt at gøre opmærksom på forskellen mellem de teorier, der ligger til grund for det metodiske arbejde, og teorier der siger noget mere generelt om, hvad metode og socialt arbejde er, og hvilken rolle det spiller i samfundet. Førstnævnte kaldes teorier *for* socialt arbejde, og de informerer det praktiske arbejde ved at levere forklaringer på og løsningsmodeller for klienternes situation. Sidstnævnte defineres som teorier *om* socialt arbejde, idet de søger at forklare det sociale arbejdes formål og karakter ud fra en bestemt teoretisk forankring (Howe 1989:166). Teorier *for* socialt arbejde er med andre ord det umiddelbare teoretiske fundament for socialarbejdernes praktiske arbejde, mens teorier *om* socialt arbejde er forskellige forskeres udlægning af, hvad det sociale arbejde er og gør. Dette arbejdsrapport bygger hovedsageligt på teorier om socialt arbejde, mens afsnittet om metodebegrebet i et vist omfang trækker på teorier om socialt arbejde også.

2. Det sociale arbejdes historie

Eftersom omdrejningspunktet for dette papir er metoder specifikt inden for socialt arbejde, er det nærliggende at se nærmere på og forsøge at specificere det særlige ved feltet socialt arbejde. Derfor præsenteres her først nogle træk ved det sociale arbejdes historiske udvikling. Ved at fokusere på en række centrale træk ved det sociale arbejdes historie vil det specificke ved feltet socialt arbejde forhåbentlig træde tydeligere frem. Sigtet er ikke at give en detaljeret gennemgang af den eksisterende litteratur om feltet det sociale arbejdes historie, men at give en fornemmelse

---

¹ Litteratursøgningen blev foretaget af tidligere medarbejdere på projektet, og der er ikke foretaget en ny grundlæggende litteratursøgning til dette arbejdsrapport, blot en udvælgelse blandt de foreliggende titler.

af den tradition, der har udviklet sig indenfor de forskellige praksisser, som er gået forud for udviklingen af socialt arbejde som specifik faglig tradition.

Det sociale arbejdes oprindelse dateres ofte til anden halvdel af det 19. århundrede, hvor frivilligt fattigforsorgsarbejde, velgørenhedsarbejde og lignende er fænomener, der kan betragtes som en pendant til nutidens sociale arbejde. En del af datidens arbejde var kendetegnet af den såkaldt filantropiske orientering (af græsk *philanthropia*: menneskekærlighed). Filantropien definerede sig selv ved det frivillige og uegennyttige arbejde med at hjælpe mennesker i nød, og princippet kendetegnede meget af arbejdet i de frivillige organisationer i 1800-tallet (Meeuwisse & Swärd 2002). Det skete dog med støtte og opbakning fra staten. På dette tidspunkt havde liberalismen kronede dage som princip for statslig styring, og det betød bl.a., at det blev set som en statslig opgave at sikre betingelserne for udviklingen af frie autonome borgere.

Fattigforsorgs- og velgørenhedsarbejde foregik med støtte fra staten og havde det moralske projekt at skabe uafhængige og selv-ansvarlige borgere gennem en identifikation af roden til den enkeltes fordærvelse og forarmelse. Dette fokus på ansvarliggørelse skal ses i modsætning til tendensen i århundredet før, hvor statslig politik på området var lig med en hårdhændet fattigpolitik rettet mod at afrette og tvinge de fattige til at ændre deres grundlæggende moralsk anløbne og fordærvede adfærd. 1700-tallets fattigpolitik var et led i et statsligt forsøg på at kontrollere og fremme udviklingen af en talrig og arbejdsduelig befolkning, hvilket blev set som fundamentet for enhver stærk stat. Denne interesse for kontrol af den fattige befolkning og dens antal blev op igennem 1800-tallet afløst af liberale principper om at minimere statens engagement i de fattige og i stedet fremme de fattiges ansvar for deres eget liv (Villadsen 2003: 53).

Ambitionen var stadig moralsk – om end ikke længere moralsk fordømmelse. Fokus rettedes i stigende grad mod den enkeltes moralske forbedring. Ved at bakke op om det frivillige velgørenhedsarbejde støttede staten moralsk forbedring og adfærd hos såvel den trængende som den hjælpende part i dette arbejde (Villadsen 2003).

Der kan altså allerede i 1700-tallet identificeres en statslig politik rettet mod de dårligt stillede og et konkret arbejde med disse i forskellige institutioner præget af kontrol og tvang. Imidlertid kan der argumenteres for, at det først er i løbet af 1800-tallet vi får noget, der kan kaldes socialt arbejde i form af fattigforsorgs- og velgørenhedsarbejdet. Her står velgørenhedsarbejderen over

for den enkelte trængende og skal forsøge at lede denne til en erkendelse af det moralsk rigtige i at tage ansvaret for sit eget liv.

Overordnet må socialt arbejde ses i sammenhæng med og som resultat af det moderne samfunds udvikling. I modsætning til Oplysningstidens optimistiske scenarier – før kapitalismen og den frie markedsøkonomi virkelig fik fat – skabte den nye samfundsorganisering og industrialismens gennembrud en mængde sociale problemer. Fattigdom og kummerlige levevilkår for en stadig voksende gruppe af primært industriarbejdere, affødte det man med en fælles betegnelse har kaldt ”det sociale spørgsmål”, altså spørgsmålet om, hvorledes de negative konsekvenser af samfundsudviklingen skulle håndteres.

Som nu var der også i 1800-tallet to sideløbende typer af svar på det sociale spørgsmål. Dels søgte man at afhjælpe fattigdomsproblemer og lignende gennem individuelle og ofte sporadiske indsatser fx organiseret gennem det lokale frivillige filantropiske arbejde. Dels blev der, ud fra tanken om at det er et kollektivt ansvar at afhjælpe sociale problemer, argumenteret for kollektive løsninger såsom almene forsikringsordninger. Begge politiske strategier blev brugt og indgik i statslige og overvejelser om, hvorledes man bedst muligt kunne sikre en produktiv befolkning (Donzelot 1995). De to strategier kan genkendes i dag i diskussionerne om offentlige versus private organiserede serviceydelser. Mens de filantropiske tanker fortsat gjorde deres indflydelse gældende, gik udviklingen fra slutningen af det 19. århundrede i retning af at gøre det til et kollektivt ansvar og dermed en statslig opgave at afhjælpe fattigdom, alkoholisme og anden personlig ulykke. Det sociale arbejde blev på denne måde efterhånden et socialpolitisk spørgsmål af statslig interesse (Meeuwisse & Swärd 2002).

Filantropien havde baseret sig på ”hattedameri” og personligt engagement, men denne type socialarbejde viste sig efterhånden ineffektivt overfor de sociale problemer. Med det spirende offentligt organiserede sociale arbejde og effektiviseringen af den sociale hjælp øgedes interessen for at uddanne folk til at arbejde professionelt med problemerne. Overordnet var udviklingen et udtryk for en forskydning – i hjælpen til de dårligt stillede – fra det barmhjertige kald udført af frivillige til det professionelle sociale arbejde som et vigtigt led i en fremvoksende socialpolitik (Meeuwisse & Swärd 2002). Udviklingen af socialt arbejde gik således hånd i hånd med udviklingen af velfærdsstaten, som har strakt sig fra slutningen af 1800-tallet med vedtagelsen af en række sociale love frem mod velfærdsstatens storhedstid i 1960’erne. Herefter oplevede

velfærdsstaten sine første større kriser, hvilket også gav sig udtryk i kritiske røster i forhold til det sociale arbejde, som det vil fremgå i det følgende.

I det 20. århundrede, hvor ideen om et offentligt ansvar for borgerne vinder terræn, bliver det altså i stigende grad opfattet som en opgave for *staten* at hjælpe borgerne. Der knytter sig imidlertid et paradoks til denne hjælp. På den ene side tilbyder samfundet en hjælp, som er i den enkeltes interesse. På den anden side fungerer hjælpeforanstaltningerne også oftest som en kontrol- og disciplineringsmekanisme, der beskytter samfundet mod det utilpassede individ og søger at tilpasse det til samfundet. I en ideologisk udgave blev denne pointe formuleret i 1960'erne og 1970'erne som en kritik rettet mod socialt arbejde. I en marxistisk optik blev det sociale arbejde et redskab i statsmagtens hænder til at fastholde det kapitalistiske samfunds uretfærdige fordeling af goderne. Pointen om den dobbeltsidige kontrol og hjælp er stadig meget brugt i diskussioner om det sociale arbejdes funktion (Meeuwisse & Swärd 2002).

Villadsen (2004) peger på, at nogle af de bagvedliggende ideer i tidligere tiders sociale arbejde kan genfindes i nutiden. Eksempelvis er 1990'ernes fokusering på at arbejde med klientens indre kerne i virkeligheden en relancering af det 19. århundredes tanke om, at kilden til problemerne og potentialet for forandring skal findes i klienten selv. I begge tilfælde er der tale om et moralsk projekt, som retter sig mod den enkeltes moralitet og vilje til at udvikle sit potentiale for at blive en fri og ansvarsfuld borger. Her bliver centrum for det sociale arbejde at arbejde med klienten opfattelse af sig selv.

Kaster vi blikket et par årtier længere tilbage, var der i det sociale arbejde i 1970'erne i højere grad fokus på klienternes samfundsmæssige vilkår. Både i 1960'erne og 1970'erne var den officielle politik præget af ambitionen om alles integration i velfærdssamfundet gennem en universalistisk socialpolitik. I 1970'erne formulerede man en kritik, der så eksistensen af sociale klienter som udtryk for et sygt samfund, og ikke for eventuelle brister ved klienterne selv. Kritikken var dog som nævnt ovenfor et udpræget 70'er fænomen og begrænsede sig til de mest aktive debattører på uddannelsesinstitutionerne.

Fra midten af 1970'erne betød den stigende arbejdsløshed en dalende tiltro til den stadigt ekspanderende velfærdsstat. I 1980'erne rejste der sig derfor kritiske røster mod en omsiggribende velfærdsstat og socialpolitik, som alligevel ikke var i stand til at løse de sociale

problemer. Det sociale arbejde blev her kritiseret for at have en passiviserende og afhængighedsskabende effekt på de klienter, som kom i kontakt med det offentlige system. Denne kritik ledte til en promovering af det civile samfund som et alternativ til den statslige organisering, idet arbejdet i de frivillige organisationer fremhævedes for sin særlige ægthed og solidaritet. På dette punkt var der i 1980'erne klare lighedstræk til forkærligheden i 1800-tallet for det filantropiske arbejde i de frivillige organisationer, ifølge Villadsen (2004). I begge tilfælde blev velgørenen eller den civile borger fremhævet for sit oprigtige og ægte engagement som modsætning til den professionelle socialarbejder, der sås som repræsentant for et bureaukratisk og upersonligt offentligt system.

Den væsentligste pointe i det foregående er, at professionelt socialt arbejde er opstået som et svar på industrialiseringens negative konsekvenser og den moderne samfundsudvikling i det hele taget. Hvad der ellers kendetegner feltet socialt arbejde har varieret gennem historien på primært fire måder. For det første er der forskelle over tid på, hvad man har betragtet som værende det sociale arbejdes funktion (omsorg, opdragelse, kontrol o.s.v.). For det andet har de opgaver, som det sociale arbejde har skullet løse, været organiseret på forskellige måder (varetaget af hhv. familie, arbejdsgiver eller socialforvaltning). For det tredje kan der iagttages forskelle over i tid i ansvarsfordelingen mellem individ, stat og frivillige organisationer med hensyn til at afhjælpe de sociale problemer. Endelig har der været forskellige forventninger til de kompetencer, som udøverne af det socialt relaterede arbejde forventes at have, hvor udviklingen klart er gået i retningen af en professionalisering af det sociale arbejde (Meeuwisse & Swärd 2002).

Det skal imidlertid pointeres, at de elementer af det sociale arbejdes historie, som er optegnet her, ikke skal ses som afgrænsede og på-hinanden-følgende fænomener. De har eksisteret samtidigt i de forskellige epoker om end i forskellige "blandingsforhold", og de fleste af tidligere tiders karakteristika ved det sociale arbejde – eksempelvis de moraliserende aspekter af filantropien – eksisterer den dag i dag. Denne kortfattede fremstilling kan derfor ikke yde retfærdighed over for kompleksiteten i den historiske udvikling, men blot pege på nogle træk ved de forskellige typer af socialt arbejde og ved den samfundsmæssige udvikling, som har haft betydning for og kan genkendes i det sociale arbejde, som det ser ud i dag. Måske kan nutiden faktisk hævdes at være karakteristisk ved, at mange forskellige perspektiver sameksisterer, så der eksempelvis både er tendenser til at betragte sociale problemer som et resultat af individuel og af samfundsmæssig

utilstrækkelighed. Ligeledes har nutidens tendens til at øget ansvarliggørelse ikke elimineret de klientgørende tendenser i det sociale arbejde. De eksisterer på samme tid.

Dette afsnit har haft til formål at give en fornemmelse for det sociale arbejdes historiske udvikling og illustrerer samtidig det sociale arbejdes "historicitet", dvs. det faktum at socialt arbejde ændrer karakter over tid afhængig af konteksten. Det sociale arbejde må altid betragtes i forhold til den sociale sammenhæng, som det optræder i. Det betyder, at socialt arbejde ikke er en uforanderlig størrelse, men at arbejdets karakter, vores opfattelse af dets rolle osv. formes og ændres alt efter den historiske og sociale sammenhæng, det indgår i. I denne optik kan man tale om, at socialt arbejde er *socialt konstrueret*. Arbejdet og dets karakter konstrueres i praksis af de mennesker, der indgår i arbejdet og under de betingelser, som menneskene er underlagt. I det følgende afsnit rettes fokus mod "stedet", hvor det sociale arbejde konstrueres, nemlig i mødet mellem professionel socialarbejder og klient og den kontekst, de indgår i.

3. Mødet og konteksten²

Dette afsnit behandler den umiddelbare arena for det metodiske sociale arbejde, nemlig mødet mellem socialarbejder og klient, samt de betingelser mødet er underlagt og påvirket af. "Mødet" skal her forstås bredt som alt fra telefoniske samtaler og formelle afklaringsmøder på socialforvaltningen til det behandlende og socialpædagogiske arbejde på forskellige institutioner. Her skelnes ikke skarpt mellem det sociale arbejdes diagnosticerende og løsningsrettede faser. Arbejdet med at analysere sig frem til et problem (typisk sagsbehandling) og selve det "handlende" arbejde med at løse problemet (forskellige typer socialpædagogisk arbejde) behandles i denne sammenhæng under et. Det sociale arbejde i denne brede forstand vil ifølge Malcolm Payne (1997) altid indeholde tre elementer, nemlig *socialarbejder*, *klient* og *kontekst*. Alle tre elementer formes og former gensidigt hinanden i den proces, som udgør det sociale arbejde.

Socialarbejderne konstrueres i deres møde med klienterne ud fra forventninger til og forståelser af, hvad det vil sige at være socialarbejder og ud fra de sociale processer, som arbejdet består i. *Klienterne* skabes i en proces, startende med identifikationen af klientens situation som

---

² Det sociale arbejdes kontekst vil blive behandlet relativt kortfattet i dette arbejdspapir. Det følgende arbejdspapir på projektet vil imidlertid indeholde en omfattende gennemgang af emnet.

problematisk eller indsatskrævende. Dernæst klassificeres klienten som en bestemt type klient, der vil have gavn af en bestemt type indsats. Endelig er den mere eller mindre formelle ”kontrakt” mellem socialarbejder og klient med til at tildele klienten en bestemt rolle. Den umiddelbare *kontekst*, som danner rammen for det sociale arbejde, udgøres af forskellige former for organisationer eller strukturer, der igen præges af økonomiske, politiske, teoretiske og andre påvirkninger ude fra. Hele den sociale og politiske kontekst sætter betingelserne for, hvordan socialarbejder og klient opfatter og handler i mødet med hinanden (Payne 1997).

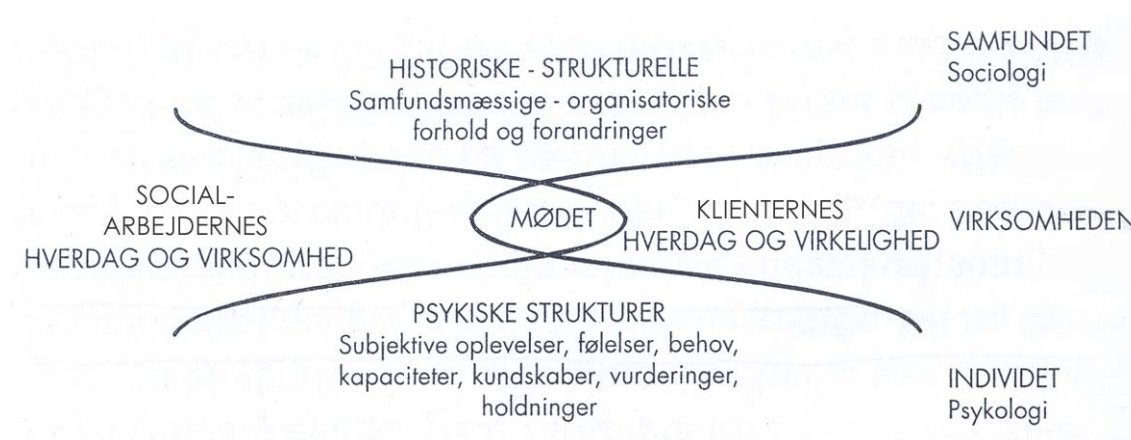
Dette arbejdsrapport abonnerer på opfattelsen af socialt arbejde og dets aktører som noget, der konstrueres socialt under indflydelse af de respektive kontekster, det optræder i. Det betyder, at de problemer, som det sociale arbejde er sat i verden for at handle på, ikke kun betragtes som objektivt givne størrelser, men som noget der også defineres og formes igennem selve arbejdet samt af de politiske vinde, der blæser omkring arbejdet. Det fornægtes dermed ikke, at fx alkoholisme, fysisk nedslidning osv. kan være ganske håndgribelige problemer. En del af det sociale arbejdes praksis består imidlertid i at ”oversætte” det enkelte menneskes specifikke problemer til kategorier, som der kan handles på med de forhåndenværende midler og metoder. I denne oversættelsesproces defineres den person, der evt. har søgt hjælp, som en klient eller bruger med specifikke karakteristika, der kræver en bestemt indsats. Hvilken indsats, der iværksættes, er en sag, som i mange tilfælde afgøres ud fra en kombination af socialrådgiverens faglige skøn og den givne sociallovgivning.

Ovenstående pointe kan illustreres med den debat, der i øjeblikket pågår i en dansk sammenhæng, om indplacering af klienter i de såkaldte ”matchgrupper”. Matchgrupper er en metode, som socialarbejderen skal benytte i vurderingen af klienters arbejdsevne for derefter at bestemme den rette form for indsats såsom aktivering eller lignende. Situationen omkring matchgrupperne viser, hvordan en person med et problem (at vedkommende står uden for arbejdsmarkedet) i mødet med socialarbejderen bliver konstrueret som en klient af en bestemt type (fx matchgruppe 4) og efterfølgende mødes med specifikke krav om fx aktivering eller job (i fx 300 timer årligt). Pointen er, at grænserne i definitionsprocessen må ”trækkes et sted”, men at der ikke er nogen naturlig afgrænsning mellem den ene og den anden type klienter (fx matchgruppe 4 i modsætning til 5). Deres konstruktion som en bestemt type klienter foregår derfor inden for nogle kategorier – i det aktuelle eksempel matchgrupper – som ofte er fastlagt fra politisk side i lovgivningen. I tilfældet med matchgrupperne er det den omfattende politiske

prioritering af at få folk i arbejde, der kommer til udtryk i konstruktionen af en metode til at skelne mellem grader af arbejdsduelighed.

Nedenstående figur er et forsøg på at anskueliggøre kompleksiteten i det sociale arbejdes konstruktion, så den kan behandles analytisk. Figuren er en lettere omarbejdet udgave af Eliassons illustration af omsorgsarbejdet med ældre (1995:175).

Illustration 1

Den viser, hvordan det konkrete møde, som sker i det sociale arbejdes forskellige faser, formes i et samspil mellem en mængde faktorer. Socialarbejder og klient bringer hver deres forudsætninger med ind i mødet. På den ene side formes deres handlinger af de historiske og strukturelle betingelser, som bestemmer deres position og de tilgængelige ressourcer. På den anden side influerer deres personlige psykiske forudsætninger stærkt på, hvordan mødet mellem dem vil forløbe. Alle disse ydre strukturer og individuelle forudsætninger spiller ind på den måde, socialarbejderen forvalter sit arbejde og på den måde klienten opfatter og reagerer på socialarbejderens udspil.

Hvis vi igen bruger matchgrupperne som eksempel, udspringer de af i første omgang af et politisk ønske om at reducere antallet af borgere på offentlig forsørgelse. Det har givet sig udslag i nogle lovgivningsmæssige krav om, at socialarbejderen skal fastsætte klientens arbejdsevne. Dette krav fra politisk side sætter i vidt omfang betingelserne for socialarbejderen ved fx at

definere klientens arbejdsmæssige ressourcer som det, der skal fokuseres på, frem for fx klientens manglende sociale netværk. Samtidig vil personlige såvel som mere fagligt forankrede overvejelser spille ind på socialarbejderens skøn, når vedkommende skal indplacere klienten i én af de 5 matchgrupper. På sin side kan en klient med tilstrækkelig indblik i konsekvenserne af matchgruppeplaceringen vælge at bruge sin viden til at forsøge at påvirke socialarbejderens vurdering i en bestemt retning. Der vil være en mængde af personlige erfaringer, som bestemmer, hvordan klienten oplever og reagerer på de betingelser, der er lagt ud med matchgruppemetoden. I det følgende behandler papiret kort det sociale arbejdes kontekst ved at se på de rammer, der direkte bliver sat for socialt arbejde i form af socialpolitik og lovgivning³.

Socialt arbejde er socialpolitik omsat i praksis. Socialpolitiske prioriteringer omsættes i lovgivning. Lovgivning omformuleres til målsætninger i de relevante eksempelvis kommunale organisationer, og målsætningerne sætter en ramme for socialarbejderens arbejde lokalt. Der er i de senere år kommet fokus på at det sociale arbejde har en dobbelt funktion, som afspejler et paradoks i socialpolitikken, nemlig det dobbelte formål at *hjælpe* og *kontrollere* borgerne (se fx Egelund & Hillgaard 1993; Villadsen 2003; Järvinen et al. red. 2002 og Järvinen & Mik-Meyer 2003). Sociallovgivningen har til formål at sikre, at der ydes hjælp til de trængende, og det er socialarbejderens opgave at yde denne hjælp på en måde, som indarbejder respekten for den enkelte klient. Dette princip forsøges bl.a. sikret juridisk via retssikkerhedslovens § 4, der kræver, at borgeren skal inddrages i behandlingen af sin sag. Samtidig er der et socialpolitisk ønske om at undgå misbrug af de forskellige hjælpeordninger, og her er socialarbejderens rolle at kontrollere klienterne og tildele hhv. nægte hjælpen afhængig af vurderingen af klientens behov (Egelund & Hillgaard 1993).

Det ovenstående paradoks gælder i forhold til det sociale arbejdes primære kerneområde i socialforvaltningerne, hvor hovedinteressen er forsørgelsesydelse og hjælpeforanstaltninger for mennesker med særlige behov. Det skal bemærkes, at den danske velfærdsstat derudover er præget af generelle ydelser, som tildeles efter et alment rettighedsprincip. Det gælder fx børnepengene. I de mange forhold, hvor hjælpen imidlertid ikke er en almen rettighed, er klienten i vidt omfang afhængig af socialarbejderens vurdering. I og med at der knytter sig visse

---

³ Det sociale arbejdes kontekst vil blive behandlet mere indgående i et senere arbejdspapir. Her vil bl.a. de institutionelle og kommunale organisatoriske rammer for det sociale arbejde blive præsenteret.

betingelser til at modtage hjælp fra det offentlige, indebærer socialpolitikken udmøntning i praksis også et forsøg på at lede borgerne til at handle i en bestemt ideologisk retning. Når der eksempelvis er et politisk formuleret ideal om, at beskæftigelse kan løse de fleste sociale problemer, så vil det oplagt komme til udtryk i socialforvaltningerne som skrappe krav til og kontrol af, at de forsørgede ledige er aktivt jobsøgende.

Bevidstheden om dobbeltheden i de socialpolitiske formål er vigtig for forståelsen af det, som er i centrum i dette arbejdsrapport, nemlig metoder i socialt arbejde. Metodernes funktion kan både være at hjælpe og at lede klienterne i en bestemt retning, og det kan være vanskeligt at adskille, hvor hhv. styringen og hjælpen starter og slutter. Papiret går ikke nærmere ind i denne tematik, men går i stedet over til at se på selve metodebegrebet. Hermed bevæger vi os fra det generelle niveau og det sociale arbejdes karakteristika generelt til det specifikke aspekt af socialt arbejde, som handler om metode.

4. Præsentation af metodebegrebet

Kigger man på metodebegrebets etymologiske oprindelse, fremgår det, at *metode* kommer af det græske *métodos*, der betyder ”undersøgelsesmåde”. Ordet kan splittes i *met-* eller *meta-*, som refererer til noget bagvedliggende, mens *hodós* betyder 'vej'. Man kan sige, at metode dermed refererer til den vej, man vælger at gå for at nå et bestemt mål – med udgangspunkt i nogle bagvedliggende refleksioner over den mest hensigtsmæssige vej at vælge. Metode må imidlertid ses i sammenhæng med et bestemt felt eller en specifik disciplin, i dette tilfælde socialt arbejde. Metoder kan ses som et væsentligt aspekt ved det sociale arbejdes praksis, men det er vigtigt at understrege, at ikke alt socialt arbejde er metodisk, hvilket diskuteres senere i papiret.

Hvad vil metoder inden for socialt arbejde sige? I dette afsnit præsenteres 3 forskellige bud på, hvordan metoder i socialt arbejde kan defineres. De tre bud er af ret forskellig karakter: de to første forsøger at komme med normative forskrifter for det metodiske arbejde, mens den sidste er baseret på forskning i brugen af metoder. Hensigten er derfor ikke at sammenligne dem for at finde den bedste, men at vise hvorledes de på forskellig vis kaster lys over metodebegrebet. Det første bud tager udgangspunkt i metodebegrebets historie inden for socialt arbejde som fag. Det bygger på Egelund og Hillgaards (1993) præsentation af metodebegrebets opkomst i en dansk sammenhæng.

Udviklingen af en metodeforståelse kan i en dansk kontekst spores tilbage i 1960'erne, hvor den første lærebog om emnet udkom (Pedersen Davis 1964). I 60'erne var det almindeligt at operere med en opdeling af metoder i tre specifikke former knyttet til hhv. individuel klientbehandling (social case work), socialt gruppearbejde og lokalsamfundsarbejde. Disse forskellige metoder havde deres baggrund i forskellige teorier og udviklede sig sideløbende fra 1960'erne og frem. Det individuelt orienterede socialarbejde hentede eksempelvis sin inspiration i psykoanalysen, om end det også havde blik for betydningen af samfundsmæssige forhold for behandlingen af en klient (Egelund & Hillgaard 1993).

Fra starten af 1970'erne skete der en forskydning i retning af større fokus på samfundsmæssige strukturer. Det medførte en tiltagende kritik af det sociale arbejdes funktion, som allerede berørt i afsnit 2. Kritikere mente, at fokus på metodeudvikling i det sociale arbejde fjernede opmærksomheden fra det faktum, at alt socialt arbejde reelt fungerede som lappeløsninger, der slørede det reelle billede af samfundsskabte problemer. I nogle tilfælde førte det til en forkastelse af det metodiske arbejde til fordel for en politisk motiveret kamp (Egelund & Hillgaard 1993).

Hvad angår det gruppeorienterede socialarbejde, var denne arbejdsform allerede kendt i 1960'erne, men interessen for at arbejde med klienter i grupper bredte sig i 1980'erne. Det skete ud fra ideen om, at mennesker med ensartede problemer kunne være til stor hjælp for hinanden. Traditionen for det lokalt orienterede samfundsarbejde går ligeledes tilbage til 1960'erne. Grundideen var, at mennesker må forstås i relation til deres lokalmiljø, og at godt socialt arbejde starter den forebyggende indsats netop her (Egelund & Hillgaard 1993).

Den beskrevne opdeling af metoder, efter hvilke målgrupper de rettede sig mod, blev udfordret i slutningen af 1970'erne, idet forskningen forsøgte at finde frem til nogle fællestræk for alle former for socialt arbejde. Det resulterede i identifikationen af fire grundlæggende metodiske principper, som mange mente gik - og burde gå - igen i alt professionelt socialt arbejde. Det drejede sig om: 1. helhedssyn, 2. etik, 3. kommunikation og 4. systematisk sagsarbejde (Hillgaard & Keiser 1979).

Egelund og Hillgaard (1993) påpeger, at opdelingen af metoder efter indsatsniveau er blevet ved med at eksistere parallelt med identifikationen af fælles metodiske principper. Selv ser de fællesprincipperne som en vigtig del af et nutidigt metodebegreb (Egelund & Hillgaard 1993). De

gør på den ene side opmærksom på, at udviklingen af et metodebegreb baseret på fælles metodiske principper kan risikere at hæmme udviklingen af tilstrækkeligt specialiserede metoder. Det kan således argumenteres for, at særlige grupper særlige problemer kræver særlige indsigter og specialiseret metodeudvikling. På den anden side er det Egelund og Hillgaards pointe, ”at socialrådgivere, der behersker de fælles metodiske principper som fundamentet for deres indsats, har grundforudsætningerne for kvalificeret at kunne påtage sig det sociale arbejde på alle niveauer.” (Egelund og Hillgaard 1993: 105). De fire principper stiller på forskellig vis krav til det sociale arbejdes to dele: for det første *analysen* af det problem, der skal tages handling på og for det andet den (be-)*handling*, man vælger at iværksætte. Det følgende er en kort uddybning af de fire metodiske principper i forhold til analyse- og handlingsfaserne i socialt arbejde.

Helhedssynet spiller primært ind i analyseprocessen i form af en interesse for at forstå mennesker ud fra deres personlige og samfundsmæssige forudsætninger. Det kan tilføjes, at der i den senere tid dog også er kommet fokus på vigtigheden af at tænke helhedsorienteret i handlingsprocessen. Det ses i netværksorienterede behandlingsformer som Multisystemisk terapi, MST, der sigter på at inddrage familie og netværk i indsatsen over for kriminelle eller på anden vis utilpassede unge. *Etik* skal ideelt set guide både analyse og handling; i analysefasen som ledetråd i valg af teoretisk vinkling på det aktuelle problem og i handlingen som en opmærksomhed på bl.a. klientens retssikkerhed og egne ønsker i forhold til indsatsen. *Kommunikation og kontakt* kræver, at den enkelte socialarbejder er i stand til at etablere en hensigtsmæssig kontakt i analyse- og handlingsprocessen ud fra en teoretisk funderet forståelse af problem og løsning. Her bør helhedssynet og de etiske overvejelser fungere som guidelines. *Systematisk tænkning og handling* fungerer som en hjælp i realiseringen af de tre andre principper. Systematikken er et værktøj i handlingsprocessen, som sikrer, at socialarbejderen arbejder struktureret frem mod et bestemt mål og klart kan konkludere, hvornår det er nået (Egelund & Hillgaard 1993).

Ud fra Egelund og Hillgaards definition kan socialt arbejde altså kaldes metodisk, når det lever op til de krav, som de fire metodiske principper stiller. De hævder, at principperne ikke bestemmer selve indholdet af det sociale arbejde, men stiller krav om typen af overvejelser, som den enkelte socialarbejder må gøre sig i forbindelse med enhver sag. Holdningen i dette papir er, at overvejelser af denne type vil være en naturlig del af meget socialt arbejde. I en analyse af konkrete metoder er definitionen dog knapt så anvendelig, idet de fire principper ikke opstiller nogen målestok for at vurdere, om det arbejde, der udføres, kan kaldes metodisk. I stedet er

principperne udtryk for idealer, der tilhører en bestemt tid, og – som de selv redegør for – er opstået i en specifik historisk sammenhæng⁴. Eksempelvis er kravene om, at socialarbejderen skal tænke etisk og helhedsorienteret, udtryk for tendenser i de seneste 10 -15 år til hhv. at fokusere på det hele menneske i sagsbehandlingen og til at forsøge at sikre klienten mod vilkårlig og undertrykkende behandling. Fællesprincipperne er altså knyttet til en bestemt kontekst. Man kunne fx forestille sig socialarbejdere, der arbejder metodisk, men ud fra et andet etisk kodeks end det, der vægter inddragelse af klientens egne ønsker. Pointen er, at de fire principper ikke opstiller almengyldige kriterier for at kunne bedømme, hvorvidt socialt arbejde lever op til kravene for at kunne kaldes metodisk. Derimod giver de et tidstypisk billede af nogle elementer, som bliver vægtet i nyere tids socialarbejde.

Andre tilgange har forsøgt at nærme sig en afklaring af metodebegrebet – ikke ved som Egelund og Hillgaard at opstille et fælles sæt standarder for arbejdet – men ved at anskueliggøre hvor de forskellige metoder kommer fra, samt hvad der bestemmer deres indhold. Det gælder for tilgange, der fokuserer på sammenhængen mellem metoder/ modeller og den teori, der informerer metoderne. I det følgende præsenteres nogle pointer fra Hutchinson & Oltedals arbejde om modeller i socialt arbejde⁵. Deres overvejelser kan være med til at belyse forholdet mellem metoder og den bagvedliggende teoretiske viden. Udgangspunktet er, at faget socialt arbejde altid må fungere i et samspil mellem teori og praksis (eller metode). Faktisk kan man ifølge forfatterne ikke forestille sig praktisk socialt arbejde, som ikke har en eller anden form for teoretisk forankring. Hvis teori forstås som en måde at skabe mening i verden omkring os, vil det sociale arbejdes forskellige praksisser være koblet til forskellige teorier, dvs. bestemte måder at begribe de fænomener, som det sociale arbejde retter sig imod (Hutchinson & Oltedal 2002: 298).

For at forklare hvordan teori spiller ind på forståelsen i det praktiske sociale arbejde, skelner Hutchinson og Oltedal mellem *perspektiver*, *teorier*, *modeller* og *ideologier*. Enhver socialarbejder kan overordnet siges at have et *perspektiv* på sit arbejde, som gør, at vedkommende fokuserer på ét

---

⁴ En lignende kritik af fælleselementerne findes hos Marianne Skytte (1997)

⁵ Ifølge forfatterne giver det i en norsk sammenhæng mening at skelne mellem psykodynamiske, interaktionistiske, læringsteoretiske, konfliktteoretiske og systemteoretiske modeller (Hutchinson & Oltedal 2002). Dette papir går dog ikke nærmere ind i en præsentation af disse specifikke modeller i papiret, men ser på hvad der gælder generelt for forholdet mellem modeller og bagvedliggende teori.

frem for noget andet. Perspektivet kan imidlertid favne forskellige teorier, modeller og ideologiske tilgange.

Teorien udgør ifølge Hutchinson og Oltedal ”et ordnet sæt af almene påstande om de sammenhænge, som gælder inden for en større eller mindre del af tilværelsen.” (Hutchinson & Oltedal 2002: 299). Man kunne tilføje, at der bør være tale om ”teser” frem for ”påstande”, idet teorien gerne skulle kunne efterprøves. Socialarbejderen stifter i sin uddannelse bekendtskab med en række sådanne teorier, der tilbyder forskellige tolkningsmuligheder i forhold til den virkelighed, som vedkommende kommer til at beskæftige sig med. Det kunne fx være en teori baseret på psykoanalyse, der leder socialarbejderen til at forstå klientens problemer som udtryk for ubevidste indre konflikter. I forbindelse med det praktiske arbejde er teorien en måde at systematisere og trække praksiserfaringer op på et generelt abstraktionsniveau.

På basis af teoretiske overvejelser er det mulig at skabe en *model*, som kan forklare et mindre område inden for den teoretiske ramme på en enkelt og skematisk måde. Desuden leverer modellen en tolkning af sammenhængen mellem indsats og resultat i socialt arbejde og indeholder dermed et ”forslag til metodisk arbejde rettet mod sociale problemer på forskellige niveauer” (Hutchinson & Oltedal 2002: 301). Endelig arbejder socialarbejderen ikke løsrevet fra mere normative forudsætninger, disse samler Hutchinson & Oltedal under betegnelsen *ideologi*, dvs. personlige eller kollektivt forankrede antagelser om, hvordan verden ideelt set bør være. Den slags overvejelser vil altid spille ind, når socialarbejderen skal vurdere, hvilket resultat der vil være ønskværdigt for en given klient.

Socialt arbejde som fag kan ifølge Hutchinson og Oltedal profitere ved en større bevidsthed hos socialarbejderne om brugen af perspektiver og modeller i det sociale arbejde, således at de er bevidste om, hvilket perspektiv de anvender, hvornår de skifter perspektiv, samt hvilke begrænsninger der er ved den valgte tilgang. Samtidig kan kendskabet til forskellige perspektiver være et godt fundament for at forholde sig kritisk og reflekteret til egne valg (Hutchinson & Oltedal 2002).

I modsætning til Egelund og Hillgaard, der forsøger at definere én fælles faglig forankring for socialt arbejde i form af fællesprincipperne, illustrerer Hutchinson & Oltedal, hvorledes socialt arbejde tager udgangspunkt i en række forskellige teorier og modeller, fx læringsteoretiske. I

denne optik vil hvert af de fire elementer i de føromtalte fælles metodiske principper knytte sig til forskellige teorier og dermed ikke kunne antages at være fælles for alt socialt arbejde (Uggerhøj 2001).

Hutchinson & Olstedals begreber om perspektiv, teori, model og ideologi er imidlertid vanskelige at afgrænse og dermed anvende i en analyse af praksis. Her vil det være svært at afgøre, hvornår socialarbejderen er styret af fx teori frem for ideologi. I tråd hermed gør forfatterne selv opmærksom på, at begreberne teori og perspektiv kan bruges synonymt. Alt i alt giver inddelingen ikke noget entydigt billede af, hvad der influerer det praktiske arbejde. Specifik teoretisk viden og personlige ideologiske holdninger vil oplagt spille ind på praksis, men ikke nødvendigvis på en måde, hvor eksempelvis teori kan skilles fra perspektiv.

Den primære pointe, som Hutchinson og Olstedal kan bidrage med i forhold til dette papir, er derfor, at det sociale arbejde kan betragtes som en praksis formet af faglige og personlige erfaringer. Disse erfaringer udgør tilsammen det perspektiv, som guider socialarbejderens forståelse og valg af løsningsmodeller og dermed metoder i en given sag. Det interessante i forhold til at afgrænse et metodebegreb er altså pointeringen af forbindelsen mellem valg af modeller/metoder i løsningen af et givent problem og de teoretiske såvel som ideologiske forudsætninger. Modeller og metoder er ikke neutrale værktøjer, der sættes i værk, fordi de er eneste mulige løsning på et givent problem. Derimod træffes socialarbejderens valg af forståelses- og løsningsmodeller med udgangspunkt i bestemte teorier og perspektiver. I forhold til vores metodebegreb betyder det, at enhver metode har en teoretisk videnskabelig baggrund. Eksempelvis kan metodisk arbejde orienteret mod adfærdsændringer – såsom behandling af stofmisbrug – være baseret på teorier med rod i psykologiens såkaldt behavioristiske læringsteorier (Hutchinson & Olstedal 2002: 304). Socialarbejderens tro på eller holdning til de bagvedliggende teorier guider valget af metoder eller – i tilfælde hvor metoderne er givet – bestemmer, hvilke resultater arbejdet med metoderne forventes at kunne opnå.

Temaet om metodernes teoretiske basis behandles også af Bergmark og Lundström (2002), hvis arbejde vil blive præsenteret i det følgende. Deres fokus er i tråd med indeværende papir, idet de ligeledes forsøger at nå frem til en definition af metoder i socialt arbejde. Selvom metoder udgør en central del – måske selve kernen i – det sociale arbejde, er det ifølge Bergmark og Lundström stærkt underbelyst og uklart, hvad der forstås ved metoder i socialt arbejde. I det hele taget er der

mangel på klare fælles begreber, som kan bruges til at dokumentere og analysere indholdet af praksis. Socialarbejdere har ”brug for mere viden om metoder for at kunne sætte ord på indholdet i deres arbejde, for at kunne udvikle det og for at kunne forholde sig kritisk til det, der sker på feltet.” (Bergmark & Lundström 2002: 77). Bergmark og Lundströms bidrager til udviklingen af viden om metoder dels via deres egen definition, som låner fra de mest fremherskende opfattelser, dels gennem deres undersøgelser af undervisningslitteratur fra de sociale højskoler samt brugen af konkrete metoder i en række svenske socialforvaltninger. Deres hovedpointer er gengivet i hovedtræk i det følgende.

Ifølge Bergmark og Lundström kan der identificeres to fremherskende opfattelser af metodebegrebet i den internationale litteratur. På den ene side er der tilgange, som forsøger at udskille det, der er fælles for alle metoder i socialt arbejde, og som adskiller metoder fra andre former for virksomhed inden for socialt arbejde. På den anden side figurerer en forståelse, som sætter socialt arbejde lig med dets metoder, således at forskellige metoder svarer til forskellige områder inden for det sociale arbejde. Et eksempel på sidstnævnte opfattelse er den tredeling i individ-, samfunds- og gruppeniveau og dertilhørende metoder, som blev præsenteret tidligere. Det er imidlertid førstnævnte, som er i fokus her. Fælles for opfattelser af denne type er, at *formålstjenlighed*, *systematik* og *planlægning* er krav, som må være opfyldt, for at man kan tale om metodisk arbejde. Metoder skal med andre ord være med til at sikre, at målene for det sociale arbejde nås, at socialarbejderen arbejder så struktureret, at metoderne lader sig reproducere af andre socialarbejdere, samt at socialarbejderen eller eventuelt dennes ledelse har formuleret en strategi for, hvorledes det ønskede resultat nås (Bergmark & Lundström 2002). Disse kriterier for metodisk arbejde danner basis for Bergmark og Lundströms egen definition af metodebegrebet, som uddybes senere.

En del af den uklarhed, der hersker omkring metodebegrebet, hænger sammen med, at der flourer en mængde beslægtede begreber som betegnelse for samme type af fænomener. Det gælder fx begreber som ”modeller” og ”praksisteorier”. Hvis der overhovedet skelnes mellem disse og metodebegrebet, er det som regel i en modstilling mellem teori herunder praksisteori på den ene side og metode/modeller på den anden, hvor de sidstnævnte udledes af de første. Betegnelser som færdigheder og teknikker anvendes ligeledes i forbindelse med metode, men refererer mere begrænset til en specifik procedure eller kunnen, såsom fx interviewteknik i forbindelse med klientsamtaler.

Af Bergmark og Lundströms egne undersøgelser af metodeanvendelsen i de svenske socialforvaltninger fremgår det, at socialarbejderne ikke skelner skarpt mellem de forskellige betegnelser i det praktiske arbejde. Det betyder dog ikke, at betydningen af det metodiske arbejde negligeres, tværtimod. Som Bergmark og Lundström beskriver det i en svensk sammenhæng, er der ligeledes i Danmark i løbet af 1990'erne kommet øgede krav om målbare resultater og effektivitet i det sociale arbejde, ofte med reference til at socialt arbejde skal være *evidensbaseret*, dvs. baseret på viden om hvad og hvordan indsatserne virker. Opmærksomheden på metode og udviklingen af mere effektive metoder ligger i naturlig forlængelse af disse fænomener.

Det voksende politiske krav, om at socialt arbejde skal være evidensbaseret, indebærer ikke blot et fokus på, *at* indsatserne virker, og målene nås, men også på *hvordan* de ønskede resultater opnås, altså hvilke metoder der kan benyttes, samt hvordan de virker. Denne øgede fokusering er imidlertid ikke lige populær alle steder i det sociale arbejde. Der har eksisteret og eksisterer stadig en tradition for at fremhæve dele af det sociale arbejde som særligt uspolerede af den overdrevne formalisering og instrumentalisering, som kritikerne forbinder med evidensbaserede og standardiserede metoder.

”Tavs viden” fremstilles af metodeskeptikere som noget af det, der risikerer at gå tabt ved en alt for omfattende formalisering af det sociale arbejde og dets metoder. Tavs viden betegner ideen om, at socialarbejderen har nogle ”aldeles specielle – men uarticulerede – kompetencer” (Bergmark 1998: 39), dvs. et arsenal af empati, menneskelige egenskaber og erfaring med feltet, som gør, at socialarbejderen har en særlig fornemmelse for klienten og dennes behov. Denne fornemmelse kan ikke sættes på formel og standardiseres som metode. Fortællerne for at socialarbejde i vidt omfang må basere sig på tavs viden pointerer, at det giver en større smidighed og menneskelighed i en til tider bureaukratisk og ufleksibel offentlig forvaltning.

Der er dog ingen selvfølge i, at tavs viden arbejder i det gode sags tjeneste og sikrer et resultat, som er i overensstemmelse med det sociale arbejdes formål. Tværtimod kan den manglende klarhed om, hvad der ligger til grund for socialarbejderens vurderinger vanskeliggøre en gennemskuelighed, som kan være i bl.a. klientens interesse. Det gælder fx i forhold til sikring af klientens lovgivne rettigheder. Endvidere behøver det metodiske arbejde ikke logisk set udelukke, at socialarbejderen trækker på sin tavse viden (Bergmark & Lundström 2002). Arbejdet med mennesker og deres forskelligartede problemer må nødvendigvis altid i et vist omfang basere

sig på socialarbejderens menneskelige indsigt og erfaring. Det gælder også, når der arbejdes ud fra metodiske forskrifter.

En anden bekymring i forbindelse med den instrumentaliserede metodebrug er, at det sociale arbejde bliver en ukritisk reproduktion af standardiserede metoder. Som alternativ til dette fremhæves en særlig ”kritisk holdning”, som gør socialarbejderen i stand til at forholde sig kritisk til såvel de metoder, der anvendes som den virkelighed, de har til formål at ændre. Hovedpointen er, at metoder ofte forudsætter og indebærer en forenkling af komplekse sociale problemstillinger, der betyder, at det metodiske arbejde ikke tager højde for individuelle ønsker og behov. Som Bergmark og Lundström gør opmærksom på, er der imidlertid ikke nødvendigvis en modsætning mellem metodisk arbejde og en kritisk tilgang (Bergmark & Lundström 2002). Metoder som MST har eksempelvis til formål at flytte magten over familiens situation fra sagsbehandler til familie og netværk. Om det reelt er det, MST gør, er en selvstændig diskussion, som ikke tages op i indeværende sammenhæng.

Endelig har der i de senere år været en tendens til at fremhæve det ”ægte møde” mellem socialarbejder og klient som en egenart ved det sociale arbejde. Igen er en formalistisk brug af metoder blevet fremstillet som en trussel. I dette tilfælde mod den ægthed, der antages at være en forudsætning for at initiere de forandringer, som er den sociale indsats formål (Bergmark & Lundström 2002). Som det gjorde sig gældende med hensyn til tavs viden, kan der ligeledes over for ”det ægte møde” rejses det modargument, at det kan være et problem for gennemskueligheden og retssikkerheden, hvis man fastholder, at der ikke kan opstilles regler for det, der foregår mellem socialarbejder og klient.

Tendensen til at fremme metodisk arbejde og metodeudvikling har altså affødt kritik og bekymringer af to typer. For det første at en ufølsom metodeanvendelse kan have negative konsekvenser for kontakten mellem socialarbejder og klient. For det andet at metoder, der retter sig mod det enkelte individ og en ændring i dennes handlemønster, ikke har blik for de bagvedliggende faktorer, som er med til at sætte klienten i en problematisk situation. Faren er her, at metodisk socialt arbejde bliver en ukritisk symptombehandling af samfundsskabte problemer. Som Bergmark og Lundström dog gør opmærksom på, er disse scenarier imidlertid ikke en logisk konsekvens af stringent metodisk arbejde (Bergmark & Lundström 2002). Når pointerne er taget

med her, er det for at gøre opmærksom på de konsekvenser, som en meget ensidig og urefleksiv brug af metoder sat på spidsen kan føre til.

Bergmark og Lundström når frem til en definition af metodebegrebet i socialt arbejde, som trækker på en international tradition for at lægge vægt på *planlægning*, *systematik* og *formålstjenlighed* som definerende karakteristika. Det leder dem til følgende formulering af et metodebegreb som: ”strategisk udformede, planlagte og systematiske aktiviteter som anvendes i klientarbejdet eller for at regulere klientarbejdet” (Bergmark & Lundström 2002: 69). De præciserer, at metoder skal forstås som ”(...) mere eller mindre sammensatte interventioner, dvs. foranstaltninger og indgreb i klienternes liv med det formål at få orden på deres situation eller så vidt muligt at ændre klienterne eller deres vilkår” (Bergmark & Lundström 2002).

Bergmark og Lundströms definition begrænser sig til at handle om socialt arbejde rettet mod at *ændre* adfærd hos klienterne, som det fx er tilfældet i arbejdet med at få misbrugere ud af deres misbrug eller få kontanthjælpsmodtagere i arbejde. Intensionen med dette arbejdsrapport er imidlertid at nå frem til et metodebegreb, der også giver mening i forhold til arbejdet med at afhjælpe *funktionsmæssige* problemer, hvilket ligeledes er en dimension af socialt arbejde - fx i arbejdet med at sikre optimale forhold for handikappede eller ældre. I denne type arbejde er hensigten ikke – i hvert fald ikke nødvendigvis – at ændre på klienternes adfærd, men derimod at bedre og lette deres aktuelle situation. Arbejde med at afhjælpe klienters funktionsmæssige problemer må imidlertid også indebære nogle overvejelser om formålstjenlighed, planlægning og systematisk, og det er derfor holdningen her, at Bergmark og Lundströms metodebegreb også er relevant i forhold til denne type socialt arbejde.

For at interventioner kan klassificeres som metoder kræver det en vis grad af institutionalisering, således at de ikke forekommer rent tilfældigt og i øvrigt lader sig reproducere. Bergmark og Lundströms definition er så åben, at den kan bruges til at analysere et bredt spektrum af konkrete metoder, som kan være mere eller mindre detaljerede med hensyn til de retningslinjer, som de udstikker for det praktiske socialarbejde. Bergmark og Lundström betegner deres metodebegreb som pragmatisk frem for idealistisk; pragmatisk i den forstand at praktikerne skal kunne genkende sig selv og deres arbejde. Samtidig indebærer definitionen nogle kriterier, som gør det muligt at vurdere socialt arbejde og vurdere om bestemte metoder lever op til de metodiske krav.

Bergmark og Lundströms definition er derfor også den primære inspiration for arbejdspapirets metodeforståelse, som vil blive udfoldet efter en kort opsamling.

4.1 Forskellige bud på et metodebegreb – opsamling

Ambitionen med dette afsnit har været at komme med eksempler på, hvorledes metoder i socialt arbejde kan forstås og er blevet forstået af forskellige nordiske forfattere. Det første eksempel har tjent til en illustration begrebets historie i en dansk sammenhæng. Fra en sidestilling af metoder med indsatsområder i det sociale arbejde er udviklingen gået i retningen af at definere særlige principper, som er fælles for alt metodisk socialt arbejde. Det drejer sig om etik helhedssyn, kommunikation og systematik. Især princippet om systematik betragtes i dette arbejdsblad som værende relevant med henblik på udviklingen af et metodebegreb.

Det andet eksempel på en metodeforståelse henleder opmærksomheden på, at metode må ses i forhold til en teoretisk og ideologisk forudindtagethed, der farver socialarbejderens og omgivelsernes opfattelse af, hvad en given metode kan og gør. Idet man som analytiker ikke kan holde distinktionerne klare mellem teori, perspektiv ideologi, er en begrebsafklaring af denne type imidlertid mindre anvendelig som basis for det analyseapparat, der søges her. Formålet med dette eksempel er derfor primært at henlede opmærksomheden på det metodiske arbejdes videnskabelige forankring. Metoderne opstår og anvendes ikke fritsvævende, men knytter sig til forskellige teorier om mennesker og samfund.

Endelig har papiret præsenteret et eksempel på en metodeforståelse, som retter sig mod det praktiske arbejde med en række krav til metodernes form. Metodisk arbejde skal således være strategisk planlagt, systematisk og formålstjenlig. Denne definition opstiller ikke krav til metodernes indhold, fx teoretiske forudsætninger eller lignende. Den kan udelukkende bruges til at vurdere om det socialarbejde, som pågår, er metodisk, eller den kan bruges som checkliste for dem, der ønsker at iværksætte metodisk socialt arbejde. Definitionen giver mulighed for at rejse spørgsmål af typen: - har dette arbejde et mål? - og ved vi, hvordan vi skal nå målet?

5. Metodebegrebet i socialt arbejde – en afgrænsning

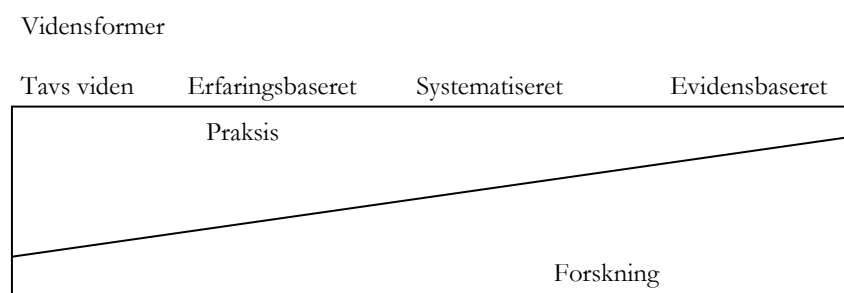
Dette arbejdsrapport sigter på en afgrænsning af metodebegrebet, så det hensigtsmæssigt kan anvendes i empiriske analyser af metodisk arbejde af vidt forskellig karakter, og som giver mulighed for at skelne mellem metodisk og ikke-metodisk socialt arbejde. Her kan Bergmark og Lundströms forståelse oplagt danne afsæt for videre refleksioner. De definerer en række relevante betingelser, som må være opfyldte, for at der kan siges at være tale om metode. Der skal være et mål eller en intention med arbejdet. Socialarbejderen skal have en klar ide om, hvilke værktøjer eller midler, der skal tages i brug for at nå målet, og endelig skal arbejdet foregå på en systematisk og – i en vis udstrækning – reproducerbar måde. Metodisk arbejde skal med andre ord være *intentionelt*, *instrumentelt* og *systematisk*. Denne definition vil givetvis være gyldig for metoder i andre sammenhænge end det sociale arbejde. Det særlige ved det sociale arbejdes metoder er, at de retter sig mod sociale problemer og mennesker. Med inspiration fra et klassisk værk af Yeheskel Hasenfeld ([1983]2003) kan vi sige, at det sociale arbejdes metoder er kendetegnet ved, at de foregår i *borgerservicerende organisationer*.

Borgerservicerende organisationer er organisationer "(...) hvis væsentligste funktion er at beskytte, opretholde eller forbedre individets personlige velbefindende ved at definere, forme eller forandre individets personlige egenskaber (...)"(Hasenfeld [1983]2003: 15). Det særlige ved denne type organisationer er, at deres "råstof" er mennesker, og at dette råstof er variabelt og ustabil. Det betyder, at vores viden om, hvordan mennesker fungerer og kan forandres, altid vil være ufuldstændig (Hasenfeld [1983]2003: 19, 26). I forhold til metodisk socialt arbejde betyder det, at socialarbejderen må operere ud fra en ufuldstændig viden om, hvordan de ønskede resultater opnås. Det har yderligere den konsekvens, at de overvejelser om intentionelt, instrumentelt og systematisk, der her præsenteres som forudsætninger for det metodiske arbejde, altid må være koblet til en vis kreativitet og omstillingsparathed i forhold til problemernes dynamiske karakter.

Hanne Kathrine Krogstrup (1997) skriver i tråd med ovenstående, at meget socialt arbejde er kendetegnet ved at beskæftige sig med "vilde problemer". Hvor "tamme problemer" har én objektiv bedste løsning, vil vilde problemer være svære at definere præcist. De vil have forskellige "bedste" løsninger, og vurderingen af hvorvidt den bedste løsning er opnået vil være normativ, dvs. afhænge af øjnene der ser (Krogstrup 1997: 23-24). Pointen er her, at arbejdet med metoder i socialt arbejde må have en mere dynamisk karakter end mange andre typer metodisk arbejde,

fordi det primært beskæftiger sig med vilde problemer. Det metodiske arbejde med at definere formål og redskaber i indsatsen over for et givent problem opererer derfor i et usikkert terræn. Her danner socialarbejderens personlige såvel som kollektivt dokumenterede (evidensbaserede) erfaringer grundlaget - men kan aldrig give garanti - for, at man har fundet den rette vej fra problem til løsning.

For at yderligere at nuancere billedet af hvad det er der leder socialarbejderne i deres arbejde – også med metoder – inddrages i det følgende pointerne fra en artikel om det sociale arbejdes vidensbase. Eva Johnsson og Kerstin Svensson (2005) skelner mellem praksis og forskning som fundament for det hverdagens socialarbejde. De to vidensformer er imidlertid tæt forbundne. Forskningen udgør den base af viden, som praksis trækker på, samtidig med at praksis udgør forskningens kilde. Med udgangspunkt i dette skel skaber Johnsson og Svensson en model, som kan illustrere de mange former for viden, der indgår i det sociale arbejde, samtidig med at de gør opmærksom på, at virkeligheden selvfølgelig er langt mere kompliceret, end modellen kan begribe. Modellen er gengivet i en dansk oversættelse i figur 1.

Figur 1 Det mangefacetterede vidensfelt i det sociale arbejdes praksis.

Modellen opererer med fire vidensformer, som i større eller mindre grad bliver informeret af hhv. praksis og forskning i det daglige arbejde. *Tavs viden* er den form, som i størst udstrækning baserer sig på praksis. Fordi tavs viden per definition er udtalt, kan den ikke læres og viderebringes gennem uddannelse, men må altid vokse ud af erfaring som en art learning-by-doing. Betegnelsen *erfaringsbaseret viden* refererer til den individuelle og erfaringsbaserede viden, som kan dokumenteres og deles. Denne form for viden kan overføres fra én situation til en anden gennem socialarbejderens ”historier” om forskellige situationer i det sociale arbejde. Når disse historier samles og analyseres på en systematisk måde under indflydelse af forskningsmæssige metoder og

teori, er der ifølge Johnsson og Svensson tale om *systematiseret viden*. Her spiller forskningen en i stigende grad en rolle i forhold til praksis. I *evidensbaseret viden* virker forskningen tilbage på praksis. Det sker i en proces, hvor data kontinuerligt indsamles, og resultaterne danner basis for (ændringer i) praksis. Hermed bliver det sociale arbejde baseret på verbaliseret og systematiseret videnskabelig viden (Johnsson & Svensson 2005).

Der vil oplagt være forskel på, hvilke former for viden, der mest oplagt trækkes på i forskellige former for socialt arbejde. Socialt arbejde ud fra få retningslinjer og inden for et nyt felt vil eksempelvis ligge tæt på tavs viden-enden af modellen, mens arbejdet på kendte og efterprøvede områder vil hælde mod evidensbaseringen. Pointen med at trække modellen ind er her at vise, hvordan *forskellige* vidensformer spiller ind i socialt arbejde, samt at understrege at ingen af formerne kan undværes eller skal udelukkes som basis for det praktiske arbejde.

Endvidere bør de forskellige vidensformer tænkes ind i forhold til metodebegrebet. Selvom om metode oplagt knytter an til de systematiserede og evidensbaserede vidensformer, må betydningen af erfaring og den enkeltes tavse viden ikke underkendes i det metodiske arbejde. I det metodiske arbejde med at lægge strategi og fastlægge hvorvidt bestemte mål og midler er velegnede i en given indsats, vil socialarbejderen ikke kun basere sine vurderinger på forskningsbaseret viden om, hvad og hvordan forskellige redskaber virker. Fordi socialarbejderen arbejder med vilde problemer, må vedkommende nødvendigvis også bruge sin intuition og trække på egne og andres erfaringer om fx hvor velegnet et givent redskab er. Hvilke vidensformer socialarbejderne trækker på i forskellige typer socialt arbejde, er et emne, som vil blive undersøgt nærmere i den empiriske del af indeværende projekt.

Det skal understreges, at det er ikke alt socialt arbejde, der er metodisk. Det er intentionaliteten, instrumentaliteten og systematikken, der adskiller det metodiske fra andre former for socialt arbejde, eksempelvis indsatser, som iværksættes uden nogen refleksioner over mål og succeskriterier for arbejdet. Metodisk socialt arbejde kræver en bevidst refleksion over mål, middel og arbejdsgang. Ved at gøre sig klart hvad indsatsens formål er, bliver det ideelt set muligt at definere, hvornår målet er nået. Derved reduceres risikoen for en social indsats, der fortsætter i det uendelige med fare for at reducere klientens magt over sin egen situation. Krav af denne type til metoder i socialt arbejde gør, at vi kan analysere brugen af konkrete metoder som eksempelvis arbejdsevnetmetoden. – Gør socialarbejderen sig faktisk klart i det konkrete arbejde med en given

metode, hvad målet er med indsatsen, og gør ledelsen af den pågældende organisation? – Definerer metoden klare mål og instrumenter på en systematisk måde, som gør, at den kan reproduceres? dvs. at forskellige socialarbejdere kan gentage metoden på nogenlunde samme måde og dermed sikre ensartethed i sagsbehandlingen?

Arbejdsevnetoden er et eksempel på en konkret og populær metode i øjeblikket, som kunne underkastes en vurdering ud fra metodebegrebet. Vurderingen kunne gå på dels hvordan metodens design lever op til kravene, dels på om anvendelsen af den i praksis lever op til kravene. Ser vi blot på metoden, som den er udformet, har den til formål at sikre, at så mange som muligt forbliver på arbejdsmarkedet, og at færrest mulige får tilkendt førtidspension. Metoden til at nå dette mål er en standardiseret kortlægning af den aktuelle pensionsansøgers ressourcer ud fra 12 temaer samt en efterfølgende vurdering af, om pågældende er berettiget til pension. Arbejdsevnetoden ser umiddelbart ud til at leve op til kriterierne om intentionalitet, instrumentalitet og systematik.

Situationen omkring arbejdsevnetoden rejser imidlertid andre interessante problematikker. Arbejdsevnetoden er ikke én valgmulighed blandt flere mulige, som socialarbejderne kan vælge imellem, ud fra hvad de vurderer det som værende mest hensigtsmæssigt. Brugen af denne metode er nemlig lovpligtig. Som Ebsen (2004) gør opmærksom på kan det i den sammenhæng undre, at man fra politisk side per lov har valgt at indføre en metode, hvis effekter ikke er undersøgt og evalueret, dvs. evidensbaseret. Det kunne i sig selv være relevant at diskutere, om ikke godt metodisk arbejde bør være evidensbaseret, dvs. bygge på efterprøvede metoder. Det kan i forlængelse heraf indvendes, at Bergmark og Lundströms definition af metodisk arbejde bygger på en forudsætning, som i mange tilfælde, bl.a. i forbindelse med Arbejdsevnetoden, ikke er opfyldt. De antager nemlig, at socialarbejderen selv kan vælge metode, når vedkommende står over for en klient med et givent problem, og sådan forholder sig sjældent i dag. Socialarbejderen *skal* bruge Arbejdsevnetoden, når vedkommende kontaktes af en klient, som fx ønsker førtidspension. Det betyder, at målet (fx flexjob frem for pension) og instrumentet (arbejdsprøvning) er givet på forhånd, og det er altså ikke op til socialarbejderen at vurdere, om der vil være bedre metoder til at nå målet, og om det i det hele taget kunne være andre mål.

Også på børn og unge-området kan der identificeres en udvikling i retning af, at man forsøger fastlægge metodebrugen gennem lovgivning - senest via Anbringelsesreformen, som trådte i kraft

1. januar 2006. Her er det intentionen at skærpe nogle af de tiltag, der ligger i den eksisterende Servicelov, og som bl.a. indebærer en fastsættelse af standarder for sagsbehandlingen fra ministeriel side. Det beskrives fx relativt detaljeret, hvilken fremgangsmåde samt hvilken vifte af tilbud sagsbehandlerne kan benytte sig af⁶. Dette eksempel illustrerer igen, at metodevalg sjældent er en prioritering, der udelukkende ligger hos socialarbejderen. I praksis vil spektret af muligheder i vidt omfang være defineret på forhånd, i nogle tilfælde via lovgivningen.

Det skal afslutningsvis understreges, at den metodefinition og den målestok, som papiret er nået frem til, har begrænset udsigelseskraft. Den garanterer for det første ikke i sig selv, at det ønskede resultat opnås. Der kan foreligge et klart formuleret mål for en given metode og nogle overvejelser om, hvilke redskaber der skal til for at nå målet. Redskaberne kan imidlertid være uhensigtsmæssige i forhold til målet, og den slags misforhold er metodebegrebets kriterier ikke nogen garant imod. For det andet kan det metodebegreb, som præsenteres her, ikke bruges til at vurdere, om det, der kommer ud af det metodiske arbejde, er godt eller dårligt. Bedømmelsen af resultatet er et spørgsmål om, hvad der i det sociale arbejdes kontekst vurderes som hensigtsmæssig. Det er med andre ord afhængigt af de normer og tendenser, der omgærer socialt arbejde på et givet tidspunkt.

Metoder er ikke neutrale tekniske redskaber til at løse sociale problemer. De vil altid indgå i en bredere værdimæssig og politisk kontekst, som bestemmer, hvordan deres resultater opfattes. Om metoder er hensigtsmæssige, uhensigtsmæssige, virkningsfulde, virkningsløse, gode eller dårlige er dels et spørgsmål om evidens, dels et spørgsmål, som afhænger af samtidens definition af, hvad målet med arbejdet er (jf. Guldager 2000). At arbejde med en specifik metode er ikke nogen garanti for, at der er tale om godt metodisk arbejde, sådan som det er blevet defineret her. Som Sunesson gør opmærksom på (1999) kan det være farligt at sammenblande metodesikkerhed – forstået som en fornemmelse for hvad man skal gøre i arbejdet – med en erfaringsbaseret faglig viden om fremgangsmådernes resultater og konsekvenser, for dem man arbejder med. Mange metodetraditioner er ikke baseret på evidens, men har baggrund i ideologiske antagelser og savner kritisk, systematisk erfaringsforankring (Sunesson 1999: 329).

---

⁶ <http://anbringelsesreformen.servicestyrelsen.dk> og <http://www.social.dk>

Litteraturliste

- Bergmark, Åke & Tommy Lundström (2002) ”Metoder i socialt arbejde – Hvad er det?” i Meuvise, Anna m.fl. (Red.) (2002): *Socialt arbejde: En grundbog*. København, Hans Reitzels Forlag.
- Bergmark, Åke (1998): *Nyckelbegrepp i socialt arbete*. Lund, Studentlitteratur.
- Buss, Lone Grundtvig & Helle Strauss (2003): ”Socialrådgiverprofessionen”. i Moss, L., Krejsler, J. & P.F. Laursen (Red.) (2004): *Relationsprofessioner*. København, DPU’s Forlag.
- Davis, Inger Pedersen (1964): *Socialrådgivning – teori og metodik*. Den Sociale Højskole, København
- Donzelot ([1984] 1995): ”Promoveringen af det sociale” i Dansk Sociologi nr. 3/6 årg. 1995, p. 92-124.
- Egelund, Tine og Lis Hilgaard ([1993] 2002): *Social rådgivning og social behandling*. København, Gyldendal Uddannelse.
- Eliasson, Rosmari (1995): *Forskningsetik och perspektivval*. Forlag: Studentlitteratur
- Ebsen, Frank (2004): ”Kommuner i socialpolitikken” i Elm Larsen, Jørgen og Iver Hornemann Møller (2004): *Socialpolitik*. Socialpædagogisk Bibliotek. København, Hans Reitzels Forlag.
- Guldager, Jens (2000) ”Nogle tanker om forskning og evaluering af socialt arbejdes metoder” i *Socialvetenskaplig Tidsskrift* nr.4 2000: s. 327-344.
- Hasenfeld, Yeheskel ([1983]2003): *Mennesket som råstof – borgerservicerende organisationer i moderne samfund*. Tværfaglige Linjer. Klim. Århus
- Hilgaard, Lis & Lis Keiser (1979): *Social (be)handling*. Munksgaard, København
- Howe, David (1989): *An introduction to social work theory: making sense in practice*. Ashgate.

Hutchinson, Gunn Strand & Siv Oltedal ([1996] 2002): *Modeller i socialt arbejde*. København, Nordisk Forlag A/S

Järvinen, M; Elm Larsen J, Mortensen, N., red. (2002) *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Järvinen, M & N. Mik-Meyer (2003) *At skabe en klient*. Hans Reitzels Forlag, København.

Johnsson Eva & Kerstin Svensson (2005) "Theory in social work - some reflections on understanding and explaining interventions" i *European Journal of Social Work*. Vol. 8, No. 4, December 2005, pp. 419 – 433. Routledge.

Krogstrup, Hanne Kathrine (1997) *Brugerinddragelse og organisatorisk læring i den sociale sektor*. Århus, Systime

Meeuwisse Anna & Hans Swärd (2002) "Hvad er socialt arbejde?" i Meeuwisse, Anna m.fl. (Red.) (2002): *Socialt arbejde: En grundbog*. København, Hans Reitzels Forlag.

Payne, Malcolm (1997): *Modern social work theory*. London: Macmillan Press Ltd.

Skytte, Marianne (1997): "Fælleselementerne – støtte eller bremse?" i *Socialt arbejde*, skriftserie 1, 1997, Den sociale højskole. København.

Sunesson, Sune (1999) "Efterord – hvordan skal man forstå metoder i socialt arbejde?" i *Hverdagsbegreber i socialt arbejde – Ideologi, teori og praksis*. København, Hans Reitzels Forlag

Uggerhøj, Lars (2001) "Identitet i mangfoldighed – om at sidde mellem to stole" i *Uden for nummer*, nr. 3, 2. årgang, 2001

Villadsen, Kaspar (2003) *Det sociale arbejdes genealogi – Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. Ph.d. afhandling. Københavns Universitet.

”Forslag til Lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Anbringelsesreform)”. Fremsat den 6. oktober 2004 af socialminister Eva Kjer Hansen. Hentet på

http://www.social.dk/tvaergaende_indgange/lovgivning/lovforslag/Fremsatte/index.aspx?id=fb7cd425-9c03-4fd9-8c63-244fe7ec6acd

”Forlig om en forstærket indsats for udsatte børn og familier (anbringelsesreform)” hentet på <http://anbringelsesreformen.servicestyrelsen.dk/wm140322>